

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ОПП «Менеджмент»

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Освітньо-професійний ступінь:	Фаховий молодший бакалавр		
Статус дисципліни відповідно до навчального плану	Вибіркова освітня компонента освітньо-професійної програми «Менеджмент» (освітня компонента, що формує професійні правові компетентності майбутнього менеджера)		
Мова викладання:	українська		
Курс, семестр	4 курс, 7 семестр		
Семестровий контроль	залік		
Обсяг дисципліни: кредити ЄКТС/ кількість годин	3 кредити ЄКТС / 90 годин		
Аудиторні заняття, годин:	Всього	Лекції	Практичні
денна форма:	30	20	10
заочна форма:	-	-	-
Самостійна робота, годин:	Денна форма – 60		Заочна форма –
Мета курсу	формування у здобувачів фахової передвищої освіти цілісної системи знань про теоретико-методологічні основи управління витратами та набуття практичних навичок застосування сучасних інструментів та методів обліку, калькулювання, планування, контролю та аналізу витрат підприємства в менеджменті		
Завдання курсу	— з'ясування сутності та ролі витрат як найважливішого об'єкта управління, структури та функцій системи управління витратами; — засвоєння різнобічних класифікацій витрат для розрахунку собівартості, прийняття оперативних рішень та контролю виконання бюджетів; — опанування сучасних методів обліку витрат та калькулювання собівартості одиниці продукції (попроцесного, попередільного, позаказного, систем Absorption Costing, Direct Costing, Activity-Based Costing); — вивчення особливостей організації та функціонування внутрішньогосподарського розрахунку за центрами відповідальності та центрами фінансової звітності; — засвоєння інструментів оперативного контролінгу витрат, зокрема методики аналізу взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток» (CVP-аналіз), визначення порогу рентабельності та резерву фінансової міцності; — опанування методології маржинального аналізу для обґрунтування типових управлінських рішень («виробляти чи купувати», «закрити чи продовжувати діяльність сегмента» тощо); — вивчення технології розробки, взаємоузгодження, виконання та аналізу відхилень системи операційних та фінансових бюджетів підприємства (майстер-бюджету).		
Компетентності	Здобувач фахової передвищої освіти повинен ЗНАТИ : — концептуальні засади, мету, завдання та функції системи управління витратами в сучасному менеджменті; — класифікацію витрат підприємства для різних управлінських потреб (калькулювання собівартості, прийняття оперативних рішень, планування та контроль); — елементи та статті витрат, що формують собівартість продукції (робіт, послуг) відповідно до чинного законодавства та стандартів бухгалтерського обліку; — сучасні та традиційні методи калькулювання собівартості (попроцесний,		

	попередільного, позаказний, Absorption Costing, Direct Costing, Activity-Based Costing); — організаційні засади управління витратами за центрами відповідальності та центрами фінансової звітності, принципи трансфертного ціноутворення; — методологію оперативного контролінгу витрат, зокрема інструментарій CVP-аналізу (визначення точки безбитковості, порогу рентабельності, запасу фінансової міцності); — структуру та етапи розробки загального бюджету (майстер-бюджету) підприємства, методу складання операційних та фінансових бюджетів, контроль виконання бюджетів та аналіз відхилень УМІТИ: — здійснювати класифікацію та групування витрат підприємства за різними ознаками для обґрунтування конкретних управлінських рішень; — групувати витрати підприємства за економічними елементами та статтями калькуляції для розрахунку собівартості продукції; — розраховувати собівартість одиниці продукції (робіт, послуг) за методами Absorption Costing та Direct Costing, порівнювати отримані фінансові результати; — визначати точку безбитковості (порог рентабельності), запас фінансової міцності та операційний леверидж математичним та графічним методами; — обґрунтовувати управлінські рішення типу «виробляти чи купувати», «прийняти додаткове замовлення чи відхилити», «оптимізувати асортимент продукції» на основі маржинального аналізу; — розробляти та взаємозгоджувати операційні бюджети підприємства (бюджет продажів, виробництва, матеріальних витрат, праці, накладних витрат) та загальний бюджет; — складати гнучкі бюджети та проводити детальний факторний аналіз відхилень фактичних витрат від бюджетних показників; — використовувати спеціалізовані програмні продукти та табличні процесори для побудови моделей управління витратами та бюджетування.
Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти	Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 100-бальною рейтинговою системою. На поточну, самостійну, індивідуальну роботу та модульний контроль протягом семестру припадає максимум 80 балів. Підсумковий семестровий залік становить максимум 20 балів. 1. Робота на практичних заняттях (максимум 24 бали); 2. Виконання самостійної роботи (максимум 16 балів); 3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (максимум 20 балів); 4. Модульна контрольна робота (максимум 20 балів); 5. Залік (максимум 20 балів); 6. Додаткові та заохочувальні бали можуть нараховуватися за рішенням циклової комісії або викладача за участь у наукових заходах, підготовку публікацій, виконання завдань підвищеної складності, додаткових проектів та систематичну якісну навчальну роботу. Заохочувальні бали додаються до результатів поточного контролю; загальна сума обов'язкових і додаткових балів до підсумкового контролю не може перевищувати 89 балів. Оцінка «А» (90–100 балів) не може бути отримана лише за рахунок бонусних балів.
Зміст навчальної дисципліни:	Тема 1. Загальна характеристика витрат Економічна сутність витрат як грошового вираження спожитих матеріальних, трудових та фінансових ресурсів у процесі кругообігу господарських засобів підприємства. Розмежування термінологічного апарату та визначення взаємозв'язку між поняттями «витрати», «затрати», «видатки» та «втрати». Законодавче й нормативно-правове регулювання складу та класифікації витрат в Україні відповідно до Податкового кодексу та національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Класифікація витрат для потреб планування, обліку, аналізу й контролю: за місцем виникнення, за економічним змістом (групування за економічними елементами), за способом обчислення на одиницю продукції (прямі та непрямі витрати), за ступенем очевидності (явні/бухгалтерські та неявні/альтернативні витрати). Дослідження поведінки витрат залежно від зміни обсягів виробництва (постійні та змінні витрати: пропорційні, дегресивні, прогресивні). Критерії поділу витрат на релевантні та нерелевантні при прийнятті управлінських рішень. Класифікація за способом урахування при визначенні прибутку (витрати на продукцію та витрати періоду). Поняття, аналіз та чинники формування структури витрат операційної діяльності підприємства.

Тема 2. Концептуальні засади управління витратами на підприємстві

Управління витратами як підсистема загального менеджменту підприємства, її мета, ключові принципи, завдання та функції. Суб'єкти й об'єкти управління витратами. Характеристика функціонального та організаційного аспектів управління. Процес планування витрат на підприємстві та формування системи прогресивних норм і нормативів використання ресурсів. Методологія розробки планового кошторису виробництва.

Роль витрат як бази ціноутворення та визначення нижньої граничної межі ціни продукції у короткостроковому та довгостроковому періодах. Особливості систем управління витратами за повнотою їх включення до собівартості: калькулювання повної собівартості (Absorption Costing) та калькулювання неповних/змінних витрат (Direct Costing). Концепція нормативного обліку («стандарт-кост») та аналіз її ефективності. Принципи функціонування системи внутрішнього (трансфертного) ціноутворення для оцінки взаєморозрахунків між структурними підрозділами підприємства.

Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності

Сутність та практичне значення розмежування місць виникнення витрат та центрів відповідальності. Організаційні передумови побудови системи управління витратами за центрами відповідальності. Типологія центрів відповідальності в організаційній структурі підприємства: центри витрат, доходів, прибутку та інвестицій.

Кошторисне планування (бюджетування) діяльності центрів відповідальності. Методика розробки статичних та гнучких кошторисів для підрозділів. Специфіка формування та обліку витрат у допоміжних та обслуговуючих цехах підприємства. Методичні підходи до розподілу витрат допоміжних виробництв між основними цехами-споживачами послуг: метод прямого розподілу, метод повторного (взаємного) розподілу та метод системи лінійних рівнянь. Особливості застосування напівфабрикатного та безнапівфабрикатного методів обліку руху напівфабрикатів у виробництві.

Тема 4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів

Калькулювання собівартості як інструмент оцінки ефективності виробництва й обґрунтування асортиментної політики. Визначення об'єктів калькулювання та вибір калькуляційних одиниць. Методика формування собівартості продукції за калькуляційними статтями витрат у багатопродуктових виробництвах. Розрахунок прямих матеріальних витрат та витрат на оплату праці виробничого персоналу.

Проблематика формування та розподілу загальновиробничих (накладних) витрат. Обґрунтування вибору бази розподілу непрямих витрат та порядок розрахунку відповідних коефіцієнтів. Особливості калькулювання собівартості у комплексних (сумісних) виробництвах, де з однієї сировини одночасно одержують кілька видів продуктів. Методи прогнозування собівартості нової продукції на етапах її розробки за умов дефіциту стабільної нормативної бази. Практичне застосування ефекту кривої освоєння для розрахунку динаміки зниження собівартості при запуску серійного виробництва.

Тема 5. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів

Сутність, мета, завдання та класифікація видів контролю витрат (попередній, поточний, завершальний; суцільний, вибірковий). Організаційно-інформаційне забезпечення контролю витрат на основі інтеграції оперативного, бухгалтерського та статистичного обліку. Методологія виявлення, реєстрації та групування відхилень фактичних витрат від нормативних і планових показників.

Практична реалізація концепції управління за відхиленнями (Management by Exception). Аналіз причин виникнення відхилень за центрами відповідальності та оцінка діяльності їхніх керівників. Механізми стимулювання економії ресурсів на підприємстві. Розробка умов та показників матеріального заохочення персоналу за зниження витрат. Порядок розподілу колективної премії за економію матеріальних та трудових ресурсів між виконавцями з використанням коефіцієнта трудової участі (КТУ).

Тема 6. Аналіз системи «Витрати – випуск – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень

Економічна сутність, передумови, припущення та обмеження методології CVP-аналізу (аналізу «витрати – випуск – прибуток») у короткостроковому періоді. Математичне та графічне моделювання взаємозв'язку операційних показників. Поняття маржинального прибутку (суми покриття) та коефіцієнта маржинального прибутку.

Методика визначення точки беззбитковості (порогу рентабельності) в натуральному та грошовому виразі. Розрахунок готівкової точки беззбитковості з урахуванням амортизаційних відрахувань як негрошових постійних витрат. Оцінка рівня безпеки операційної діяльності (запасу фінансової міцності). Дослідження явища операційного лівериджу (важеля) та оцінка чутливості прибутку підприємства до зміни обсягів

	продажу залежно від питомої ваги постійних витрат у їх загальній структурі. Використання результатів CVP-аналізу для прийняття рішень щодо доцільності зниження цін, зміни обсягів виробництва чи згортання окремих видів діяльності. Тема 7. Мінімізація витрат на виробничі запаси Характеристика виробничих запасів як об'єкта оптимізації витрат: класифікація, склад та роль у забезпеченні безперервності технологічних процесів. Аналіз структури витрат, пов'язаних із запасами: витрати на закупівлю, транспортування, приймання та безпосереднє зберігання ресурсів на складах підприємства. Визначення оптимального обсягу замовлення матеріалів (модель EOQ / формула Вілсона) та розрахунок оптимальних інтервалів між поставками. Застосування логістичної концепції «точно за часом» (Just-in-Time) для мінімізації витрат на складування. Оцінка руху виробничих запасів при їх списанні у виробництво за допомогою методів FIFO, LIFO, середньозваженої та ідентифікованої собівартості, а також аналіз їх безпосереднього впливу на величину собівартості готової продукції, вартість залишків на складі та фінансовий результат діяльності підприємства. Тема 8. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат Сутність та завдання адаптації операційної системи підприємства до коливань ринкового попиту та зміни обсягів випуску продукції. Дослідження механізмів техніко-економічної адаптації обладнання: адаптація за часом роботи (регулювання тривалості змін і робочого часу) та адаптація за інтенсивністю (зміна швидкості й технологічних режимів роботи агрегатів). Побудова та аналіз функцій сукупних, середніх і граничних витрат для обґрунтування оптимального режиму завантаження потужностей. Економічне обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Порівняльний аналіз альтернативних варіантів залучення активів: придбання обладнання за рахунок власних фінансових ресурсів, купівля за рахунок довгострокового банківського кредиту чи оформлення фінансового лізингу. Методика оцінки витрат за різними схемами фінансування з обов'язковим урахуванням фактора часу шляхом дисконтування майбутніх грошових потоків.
Інформаційне забезпечення	Основна література: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ М-ва фінансів України від 31 груд. 1999 р. № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ М-ва фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99 4. Матвеева Н. М. Управління витратами : навч. посібник / Н. М. Матвеева, О. І. Славута; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 157 с. 5. Управління витратами: курс лекцій [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад. В.М. Марченко – Електронні текстові дані (1 файл: 803 Кбайт). – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025. – 268 с. 6. Жавнерчик О.В. Контролінг: Конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2019. 135с. Допоміжна література 1. Гуцалюк О.М., Бондар Ю.А., Гаврилова Н.В. Коваленко-Марченкова Є.В. Визначення напрямків удосконалення організаційно-економічного механізму диверсифікації використаних ресурсів та управління витратами виробництва. Економічні інновації. 2021. Вип. 23. № 1 (78). С. 75-83. 2. Домбровська Н. Особливості методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції підприємств по заготівлі та переробці зерна. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 28. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-30 3. Захарченко, В., Акулюшина, М., Лінгур, Л. (2024). Моделювання процесів управління витратами підприємства в умовах невизначеності. Економіка та суспільство, (64). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-2 4. Іванов В. Управління витратами та цінами. Проблеми, наслідки, аналіз. Електронний журнал Фінансовий директор компанії № 08 / 2025, серпень URL: https://e.fdk.net.ua/finansoviy-direktor-kompanii-2021-1/upravlinnya-vitratami-ta-cinami-problemi-naslidki-analiz 5. Пасічник С.О., Меліхова Т.О. Теоретико-методологічні засади управління витратами на промислових підприємствах України. Агросвіт. 2025. №3 DOI: 10.32702/2306-6792.2025.3.64. 6. Тетяна М. С., Бегаль З.О. Управління витратами підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2020. № 10 (232) URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/02/10.20_topik_Sygak-T.M.-Begal-Z.O.141-149.pdf

	7. Шуміло О. С., Пакуліна А. А., Далудіна І. В. Теоретичні аспекти управління витратами на підприємстві. БІЗНЕСІНФОРМ. 2020. №5 URL: https://oaji.net/articles/2020/727-1596455550.pdf Інформаційні ресурси 1. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index (база нормативно-правових актів). 2. Міністерство економіки України. URL: https://www.me.gov.ua (державна політика у сфері підприємництва, аналітика). 3. Дія.Бізнес. Національна онлайн-платформа для підприємців. URL: https://business.diia.gov.ua (кейси, консультації, шаблони документів). 4. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua (макроекономічні показники: інфляція, облікова ставка, курс валют). 5. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL : http://www.kmu.gov.ua. 6. Держстат. Офіційна державна статистична інформація. URL : https://stat.gov.ua/. 7. Вебпортал електронних сервісів автоматизованої системи «Банкрутство та неплатоспроможність». URL: https://asbn.minjust.gov.ua/dashboard	
Матеріально-технічне забезпечення	Технічне та програмне забезпечення: включає використання сучасних лекційних аудиторій з проекційною та комп'ютерною технікою для демонстрації слайдових презентацій. Для проведення практичних занять та самостійної роботи здобувачі використовують комп'ютерні класи з доступом до мережі Інтернет, ліцензійні табличні процесори MS Excel та пакети офісних програм MS Office (Word, PowerPoint) з метою проектування та захисту фінансових моделей та бюджетів. Інформаційно-методичне забезпечення: забезпечує постійний доступ здобувачів освіти до спеціалізованих веб-ресурсів та офіційних інформаційних порталів, зокрема Офіційного веб-порталу Верховної Ради України (розділ «Законодавство України» — zakon.rada.gov.ua) для роботи з чинними нормативно-правовими документами з оподаткування, а також електронних версій підручників та методичних вказівок. Системи дистанційного навчання: наявність електронного навчальних матеріалів курсу «Управління витратами» в гугл класі, електронних силабусів, конспектів лекцій та детальних інструкцій для виконання самостійної роботи й індивідуальних завдань.	
Інформація про науково-педагогічного працівника (з фото)		Боденчук Лілія Борисівна, Викладач вищої категорії циклової комісії з менеджменту Придунайського фахового коледжу ПрАТ «ВНЗ «МАУП». Контакти викладача: E-mail: menedzmentuk@gmail.com Моб. телефон (Viber/Telegram): (067)-744-59-57